

DR. SCHLEGEL RÓGER, /Berlin Humboldt Egyetem/

Az a dolgozó, aki a társadalmi munkafolyamatban fizikai károsodást szenved, a társadalomtól különleges gondoskodást érdemel. Szolidárisnak kell vele lenni és a károsodást annyira csökkenteni, amennyire csak lehetséges. A konferencia eddigi menete azt igazolta, hogy a szocialista társadalomban a termelőeszközök társadalmi tulajdona révén a munkásosztály ezen követelése messzemenően teljesült.

Még nagyobb mértékben jogos ez a követelés, ha az üzemi balesetet az üzem kötelességsértő magatartása okozta, ha az üzem, amely az egészség- és munkavédelem terén kötelező érvényű kötelességét nem teljesítette. Ilyen esetekben a kötelességmulasztás bizonyítását még akkor is megkövetelik, ha a dolgozót a szabályos munkáján kívül más további munkákra is igénybevétték és a szociális biztonság a dolgozónál bizonyított.

Ezt a véleményt az NDK Munka Törvénykönyvének 98 §-a mondja ki.

"Ha a dolgozó üzemi balesetet szenvedett, vagy munkahelyi megbetegedésben megbetegedett, mert az üzem az előírt egészség- és munkavédelmi kötelességeit nem teljesítette, akkor az üzem ellen kártérítési igénnyel léphet fel egészségében és munkaképességében beállt károsodás okozta korlátozottsága miatt."

Ez a kártérítési igény a vétkességre való tekintet nélkül fennáll. Akár az üzem a vétkes, akár nem vétkes, ennek jogi szempontból nincs jelentősége. Ugyanigy nincs jelentősége az ilyen kártérítési igény szempontjából, a dolgozó szubjektív oldaláról teljesen elhanyagolható, hogy az NDK munkavédelmi jogszabályai a dolgozó önhibáját az üzemi baleseteknél elutasítják. Csak ha a dolgozó alkoholos befolyás alatt szenvedett balesetet, vagy elővigyázatlan magatartása állapítható meg, akkor alakul ki más helyzet. Ez esetben az "Üzemi baleset" ténye már nem áll fenn, mert például az üzemi te-

vékenység és a hirtelen ható külső esemény közötti oksági összefüggés hiányzik.

Az üzem felelőssége így nem a vétkesség elvén alapul /és nem is a vétkesség feltételezésén/, hanem az okság elvén /kötelesség megszegésből eredő előidézés/. Ez a Munka Törvénykönyvében ugyyszólván különleges szabályozást nyert, mert minden más esetben a felelősség kialakulása a munkajogban mindig a kötelesség vétkes megszegésének megállapításához kötött.

Ezeket a különleges eseteket tisztázzák a fentiekben érintett megállapítások, amelyek a társadalom szolidáris hozzáállását fejezik ki, ha az üzem mutatkozik kötelesség mulasztónak. A biztosítékokról történő nagyfokú gondoskodás maximális biztonságot nyújt a dolgozóknak a termelési folyamatban, ahol szintén biztosítani kell a magasfokú szociális biztonságot, mint ahogyan ez a GBA 98 §-ában is kifejezésre jut.

Az üzemnek az egészség- és munkavédelemmel kapcsolatos kötelességeit sokféleképpen szabályozták. A törvényes fogalom meghatározást a Munka Törvénykönyvében találhatjuk meg, mind a munka- és tűzvédelmi rendelkezésekre, mind pedig a kollektív szerződés szerinti előírásokra és az üzemi rendre vonatkozóan. Ha az üzemben a kötelességeket megszegik, a dolgozók jogait veszik semmibe. Az üzem csak a saját üzeméhez tartozókkal tud így viselkedni. Ha egy nem vezető beosztású dolgozó, vagy egy vezető kötelességmulasztást követ el, mindig az üzem a kötelességmulasztó. Az üzem felelősségét nem szűkíti le egy meghatározott személyekből álló körre, hanem minden, az üzemben foglalkoztatott munkatársért felelős. Bármelyik munkatárs cselekedete az üzem cselekedetének számít. Akkor is, ha nincs meg többé az oksági összefüggés az üzemi baleset és az üzemi tevékenység között, pl: ha egy felelőtlen dolgozó a munkától független játék miatt szenved üzemi balesetet.

Az NDK Legfelsőbb Birósága az 1971. IX. 1. döntésével még messzebb megy: Annak megállapítására, hogy az üzem az egészség- és munkavédelemmel összefüggő kötelezettségeit nem

teljesítette nem szükséges, hogy az üzemi balesettel összefüggő kötelességmulasztást kövessen el a foglalkoztató üzem károsult munkatársának rovására, és ebben az értelemben a foglalkoztató üzem okozza a balesetet. A foglalkoztató üzem nem járhat el a sérülttel szemben, mint egy olyannal szemben, aki megszegte az egészség- és munkavédelmi kötelezettségeit, ha egy harmadik, ugyanannál az objektumnál szerződéses megállapodás keretében foglalkoztatott személy munkavégzése következtében történt az eset.

Ez az alapelv messzemenő jelentőségű a károsult dolgozó szociális biztonsága szempontjából. A foglalkoztató üzem viseli a felelősséget az egészség- és munkavédelem terén akkor is, ha az üzemhez tartozó személy a munkafeladatának a teljesítése során egy harmadik személytől eredő hatásnak lesz kitéve. A dolgozónak nem kell, hogy maga vállalja a következményeket egy, a foglalkoztató üzemen kívülálló személlyel szemben, az egészség- és munkavédelmi kötelezettségek megszegése révén bekövetkezett eseményért, a polgári perrendtartásban meghatározott élvek alapján.

Egy erősen fejlett ipari országra az egyre növekvő munkamegosztás a jellemző, amely a szocialista üzemek tevékenységének az egyre inkább kifejlődő összefonódásával jár. A Leuna-Müvekben például állandóan ezernyi, nem az üzem kötelékébe tartozó szerződéses szerelő, karbantartó, stb. dolgozik. A Leuna munkásokkal együtt, de más üzemek dolgozóival is közösen a szerződésbeli partnerük biztosítja a munkahelyüket. Itt gazdaságjogi viszony áll fenn azok között az üzemek között, amelyek gazdasági szerződést kötöttek egymással. Az NDK szerződési törvénye /39. §/ szerint a szerződésnek tartalmaznia kell a munkavédelem szabályzásának a módját is. Amennyiben ez kimarad a szerződésből, úgy az idevágó törvény válik érvényessé. Ez azt jelenti, hogy alapvetően a törvényben előírt egészség- és munkavédelmi jogi normákat kell betartani a szerződő feleknek tevékenységük során. Ugyanebből a szempontból indul ki a fenti ismertetett törvény döntése is. De

nem állhatunk meg ennél a határozatnál. Azok a dolgozók is, akik egy harmadik személy által elkövetett kötelesség megszegés miatt szenvedtek károsodást, ugyanolyan jogosultak a szociális biztonságra és kártérítésre. Így például azok az üzemhez tartozó dolgozók is, akik az üzemen kívül végzik a munkájukat: kézcserítők, szénlefordók, javító mechanikusok. De ezek közé tartoznak azok a dolgozók is, akik ugyan nem az üzemen kívül dolgoznak, de a tömegközlekedésben és a vendéglátásban tevékenykednek: pincér, közlekedési dolgozó, bank, takarékpénztári munkatárs, stb.

Ez a kör nincs kitéve nagyobb veszélynek és nem igényel különösebb védelmet? Az első csoportba tartozó szénlefordó például állandóan új munkahelyi szituációk között dolgozik. Ha a rosszul megvilágított és kitöredezett pincelépcső okozta a balesetet, az egészség- és munkavédelmi kötelességnek a foglalkoztató üzem szerződési partnere, egy harmadik által törvényt megszegése okozta / a vevő/. A fentemlitett törvény és a fent említett határozat szellemében a foglalkoztató üzem a kötelességmulasztás, ha a foglalkoztató üzemnek objektív lehetősége van arra, hogy a harmadik személyre, a szerződő partnerére befolyást gyakoroljon. Ha a szerződő felek lehetőségeik keretében nem tudják a munkabiztonsági feltételeket biztosítani, úgy az üzemnek a maga részéről kell intézkedéseket fogantatosítani, hogy dolgozóikat az egészségi ártalmak veszélye ellen megvédje.

Ez azzal jár, hogy nem csak a gazdasági jogi szerződésben foglaltak esetén, hanem a foglalkoztató üzem polgári jogi szerződése szerinti, a szerződő partner által az egészség- és munkavédelem terén elkövetett kötelességszegésért is az üzem felelős. Különösen a második csoportba soroltaknál lesz ez még jelentősebb, így például a közlekedésben foglalkoztatottaknál.

A vonatkalauz alkalmi kapcsolatban van az utassal. Ha egy olyan utas, aki nem akarja felmutatni a menetjegyét, megüti a vonatkalauzt, akkor ez az ütés egy üzemi baleset oka lehet. A vasut ezzel az utassal egy szállítási szerződést kötött,

miáltal az utasnak nem csak jogai, hanem kötelezettségei is keletkeztek, a szállítási szolgáltatások teljesítése során. Az ő szerződészegése egy harmadik személy kötelelességzegése, akivel a vasut, mint foglalkoztató vállalat jogviszonyban áll.

Az üzem csak akkor nem felelős egy harmadik személy kötelelességzegéséért, ha nincsenek meg a szerződésbeli feltételek és a tényleges objektív lehetőségek arra, hogy a köteleesség szerinti magatartásra befolyást gyakoroljon. Itt csak egy jövőbeni törvényalkotás hozhatja meg a kívánt értékű változást, amelynek révén a dolgozók a magasabb szociális biztonságból adódó, munkajog szerinti kártérítési igényének kielégítése a Mt. 98 §-a szerint garanciát nyer.

Mostanáig a GBA 97 §-a nyújtott jelentős segítséget a károsult dolgozóknak. Ez kötelezi az üzemet, hogy a dolgozót segítse és neki segítséget nyújtson, ha az üzemi balesetet szenved. Ezalatt a segítézés alatt a dolgozónak nyújtott kártérítés értendő. Ez az üzem részére semmilyen komolyabb nehezéget nem okoz és egyrészt amúgy is hatalmában és jogában áll, hogy a károkozóval szemben kártérítési igényét érvényesítse. A segítézés és a segély nem csak jogi tanácsadásban merül ki, hanem lehetővé teszi a követelések kielégítését is. Ilyenkor akkor hatékony a segítség, ha az üzem a dolgozó szociális biztonságára érdekében a károsodásért kárpótlást ad és ennek a kártérítésnek a dolgozót illető részét a saját kártérítési követeléseivel együtt érvényesíti a károkozóval /követelés átválalás/.